

T.C. Dışışleri Bakanlığı, Avrupa Birliği Başkanlığı
T.C. Dışışleri Bakanlığı, Tercüme Dairesi Başkanlığı
T.C. Millî Eğitim Bakanlığı
T.C. Millî Savunma Bakanlığı
T.C. Sağlık Bakanlığı
T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı
T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı
T.C. Cumhurbaşkanlığı Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği
Mesleki Yeterlilik Kurumu
Türkiye Bilimler Akademisi

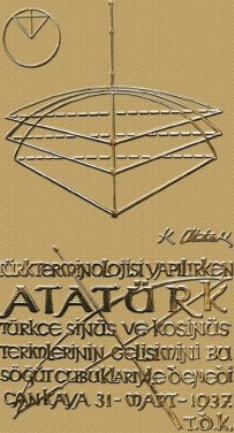
TÜRK DİL KURUMU

KaTEK®

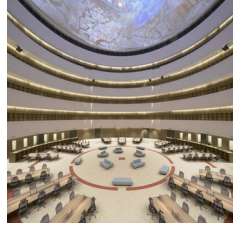
Kamu Kurumları Terim Eş Güdüm Komisyonu

BÜLTEN

ARALIK 2025 | SAYI: 2

1932 >>> Türk Dili Tetkik Cemiyeti

2025 >>> Türk Dil Kurumu

Kamu Kurumları Terim Eş Güdüm Komisyonu Üyeleri

- Doç. Dr. Ender Ateşman** (Türk Dil Kurumu, Terim Bilimi Bilim ve Uygulama Kolu Başkanı)
Prof. Dr. Paşa Yavuzarslan (Türk Dil Kurumu, Terim Bilimi Bilim ve Uygulama Kolu Üyesi)
Prof. Dr. Güner Koneduralı (Türk Dil Kurumu, Terim Bilimi Bilim ve Uygulama Kolu Üyesi)
Doç. Dr. Soner Akşehirli (Türk Dil Kurumu, Terim Bilimi Bilim ve Uygulama Kolu Üyesi)
Bahar Uysal (Dışişleri Bakanlığı, AB Hukuku ve Çeviri Daire Başkanlığı)
Hakan Abacı (Dışişleri Bakanlığı, Kamu Diplomasisi ve Stratejik İletişim Genel Müdürlüğü, Tercüme Dairesi Başkanlığı)
İbrahim Yurtoğlu (Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, Ders Kitapları ve Öğretim Materyalleri Daire Başkanlığı)
Yusuf Arslan (Millî Savunma Bakanlığı, Personel Genel Müdürlüğü)
Esra Muş (Sağlık Bakanlığı, Sağlık Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü, Standart ve Akreditasyon Daire Başkanlığı)
Yasemin Çevik (Tarım ve Orman Bakanlığı, Eğitim ve Yayın Dairesi Başkanlığı)
Başak Telli (Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, Tercüme Dairesi Başkanlığı)
Sacide Akkoç (Cumhurbaşkanlığı, Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği, Dış İlişkiler ve Stratejik Araştırmalar Dairesi Başkanlığı)
Duygu Hekimgil Işkın (Mesleki Yeterlilik Kurumu, Uluslararası İlişkiler ve Avrupa Birliği Dairesi Başkanlığı)
Duygu Erol (Türkiye Bilimler Akademisi)

Editörler

- Uzman Dr. Gülzemin Özrenk Aydın** (Türk Dil Kurumu)
AYK Uzmanı Dr. İrem Işıl Altun (Türk Dil Kurumu)
AYK Uzmanı Abdullah Durkun (Türk Dil Kurumu)
Gülce Atay Türemen (Dışişleri Bakanlığı, Tercüme Dairesi Başkanlığı)

Tasarım

- Esra Yılmazozoğlu** (Türk Dil Kurumu)

*"Dil Kurumu en
güzel ve feyizli bir iş
olarak türlü ilimlere ait
Türkçe terimleri tesbit
etmiş ve bu suretle
dilimiz yabancı dillerin
tesirinden kurtulma
yolunda esaslı adımı
atmıştır."*

Mustafa Kemal Atatürk
1 Kasım 1938 (TBMM Açış Nutku)

KaTEK

Üyelerinin

Tanıtımları

01

Millî Eğitim Bakanlığı

Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (TTKB)

Türkiye Cumhuriyeti Millî Eğitim Bakanlığına bağlı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, Bakanlığın bilimsel danışma ve inceleme organı olarak görev yapmaktadır. Kurul, Türkiye'nin eğitim sistemini evrensel ilke ve standartlar doğrultusunda; kalite, eşitlik ve etkililik esaslarına göre geliştirmeyi ve bu süreçte millî ve toplumsal değerleri gözetmeyi amaçlamaktadır.

Tarihçe

Kurul, 3 Nisan 1926'da yürürlüğe giren 789 sayılı *Maarif Teşkilatı Hakkındaki Kanun* ile "Millî Talim ve Terbiye Dairesi" adıyla kurulmuştur. Gazi Mustafa Kemal Atatürk, 1 Kasım 1926'da Türkiye Büyük Millet Meclisinde yaptığı konuşmada bu dairenin kuruluşunu şu sözlerle duyurmuştur:

"Memlekette talim ve tedris esaslarını, ilmi ve müstakil bir merkezden sevk ve idare maksadıyla tasavvur edilen Talim ve Terbiye Dairesi tesis edilmiştir."

Görev, Yetki ve Sorumluluklar

Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının temel görevleri şunlardır:

- Eğitim ve öğretim plan ve programları, ders kitabı ve diğer eğitim araç gereçleri, öğrenci çalışma kitapları, yardımcı kitaplar, elektronik eğitim içerikleri, program uygulama modül ve kılavuzları ile öğretmen kılavuz kitaplarının hazırlanmasında yükseköğretim kurumları, sivil toplum kuruluşları ve diğer kurum ve kuruluşlar ile iş birliği

yapılmasını sağlamak.

- Rehberlik ve denetim birimlerinin raporları ile izleme ve değerlendirme raporlarını, eğitim sistemi ile eğitim ve öğretim programlarını, ders kitabı ve diğer eğitim araç gereçlerini amaçlanan hedefe ulaşım ulaşıldığını belirlemek üzere izlemek ve değerlendirmek.
- Yurt içi ve yurt dışı eğitim hareketlerini, ulusal ve uluslararası gelişmeler ve yönelimler çerçevesinde izlemek ve değerlendirmek.
- Eğitim sistemi, eğitim ve öğretim plan ve programları, ders kitabı ve diğer eğitim araç gereçleri ile ilgili yurt içi ve yurt dışında araştırmalar yapmak veya yaptırmak.
- Eğitim ve öğretimle ilgili özel ihtisas gerektiren alanlarda yükseköğretim kurumları ile diğer bilim, meslek ve sivil toplum kuruluşlarının katılımını da sağlayacak şekilde araştırma, inceleme ve geliştirme faaliyetlerinde bulunmak üzere ihtisas komisyonları kurmak.
- Öğretmenlik atama alanlarına ve ders okutma esaslarına yönelik ilgili birimlerden gelen talep ve tekliflere ilişkin iş ve işlemleri yürütmek.
- Başkanlığın görev alanı ile ilgili mevzuatı hazırlamak.

Terminoloji Çalışmaları

TDE-ARGEM: Türkçe ve Dil Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Merkezi

Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, "Türkiye Yüzyılı" vizyonu doğrultusunda, eğitim sistemimizin temel politikalarını belirleyen ve öğretim programlarını geliştiren stratejik bir kuruluştur. Kurul, Türkçenin doğru, etkili ve estetik bir biçimde öğretilmesini; millî kimliğin, düşüncenin ve kültürün temel taşı olarak kabul etmektedir.

Bu anlayışla, 2021 yılında Başkanlık bünyesinde **Türkçe ve Dil Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Merkezi (TDE-ARGEM)** kurulmuştur. Merkez, Türkçenin ana dili ve yabancı dil olarak öğretiminin geliştirilmesi, öğretim materyallerinin iyileştirilmesi ve kalite standartlarının yükseltilmesi amacıyla çalışmalar yürütmektedir. Ayrıca iki dillilere ve Türk soylulara Türkçe öğretimi ile İngilizce, Almanca, Fransızca, İspanyolca, Arapça, Çince ve Rusça gibi yabancı dillerin öğretimine ilişkin faaliyetleri koordine etmektedir.

Bu kapsamda Başkanlık, dil ve terim alanındaki birikimini görünür kılmak için 2022'den bu yana Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığının desteğiyle "Türkçe ve Dil Eğitiminde İyi Uygulamalar Konferansları" düzenlemektedir. Bugüne kadar dört konferans gerçekleştirilmiş; bu konferanslar "Dil Eğitiminde İyi Uygulamalar Eylem Araştırması", "Türkçe Öğretiminde İyi Uygulamalar", "Türkçe ve Dil Eğitiminde Yenilikçi ve Keşfedici

Yaklaşımlar” ve “Millî Kültür ve Değerler Edinimi” temalarını işlemiştir. Toplamda 345 sözlü sunum ve 85 poster sunumu yapılmış; 254 öğretmen ve akademisyenin bildirimleri kitaplaştırılmıştır.

Bunun yanı sıra, 26-29 Eylül 2022 tarihlerinde Bursa’da “Türkiye’de ve Dünyada Türkçenin Öğretimi Çalıştayı” düzenlenmiştir. Türkçenin ana dili, yabancı dil ve iki dillilere öğretimi gibi konuların ele alındığı çalıştayda 52 akademisyen sunum yapmış; sonuç raporu 14 Nisan 2023’te yayımlanarak kamuoyuna sunulmuştur. Bu rapor, Türkçe öğretimi politikaları açısından temel referans belgelerden biri hâline gelmiştir.

Ders Kitapları ve Eğitim Araçları İnceleme Kriter Seti

Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (TTKB), Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli (TYMM) eğitim öğretim programları çerçevesinde hazırlanacak taslak ders kitapları ve eğitim araçları için kapsamlı bir inceleme setini yürürlüğe almıştır. Resmî adı “Ders Kitapları ve Eğitim Araçları ile Bunlara Ait Elektronik İçeriklerin İncelenmesinde Değerlendirmeye Esas Olacak Kriterler ve Açıklamaları” olarak belirlenen bu set; ders kitapları, eğitim araç gereçleri, öğrenci çalışma kitapları, yardımcı kitaplar, öğretmen kılavuz kitapları, program uygulama modül ve kılavuzları ile elektronik eğitim içeriklerinde kullanılacak kavram ve terimleri belirlemek, standartlaştırmak ve bu unsurlarda tutarlılık sağlamak amacıyla hazırlanmıştır.

Kriter setinin temel başlıklarından biri olan “Bilimsellik”, ders kitapları ve eğitim materyallerinde kullanılan dilin ve terminolojinin bilimsel standartlara ve dilsel açıklığa uygun olmasını zorunlu kılmaktadır. Buna göre içeriğin bilimsellik ilkesi gözetilerek geçerli, güvenilir, güncel ve objektif kaynaklara dayandırılması esastır. Materyaldeki tüm kavramlar, terimler ve bilimsel ilkeler, ilgili bilimin yöntemleri ve en güncel verileriyle tutarlı olmak zorundadır. Kullanılan terim, tanım ve kurallar açık ve doğru bir şekilde ifade edilmeli; kavram yanlışlığı, hatalı genelleme, tutarsızlık ve çelişkiye yol açabilecek bilgi ve ifade tarzı kesinlikle barındırmamalıdır. Ayrıca, içerikte bilgi hatası ve bilgi eksikliği bulunmaması da temel gerekliliklerdendir.

Özellikle kavram ve terimlerin kullanımı konusunda yüksek bir standart gözetilmektedir. Alana özgü özel isim, terim, simge, noktalama işareti, birim, sembol, sabit vb. yazımında öncelikle Kurulca uygun görülen ve yayımlanan yazım kılavuzu/kılavuzları esas alınmalıdır. Bu kılavuzlarda yer almayanların yazımında ise sırasıyla ilgili dersin öğretim programı, TDK Bilim ve Sanat Terimleri Ana Sözlüğü, ilgili bilim dalının alanda kabul görmüş sözlükleri ve Uluslararası Birim Sistemi (SI) esas alınmalıdır. Aynı kavram için metin içinde farklı anlamlar kullanılmasından kaçınılmalı; tüm bilimsel ve teknik terimlerin, alandaki standart kullanımlara uygun ve tutarlı bir şekilde yer alması sağlanmalıdır. Bu unsurların kullanımında, yalnızca tek bir kitabın genelinde değil, aynı zamanda takım hâlindeki kitaplar (ders kitabı, öğrenci çalışma kitabı, öğretmen kılavuz kitabı) arasında da tutarlılık olması temel bir beklentidir. Bu yaklaşım, materyalin hem bilimsel doğruluğunu hem de öğrenci tarafından kolayca anlaşılabilirliğini ve öğrenme sürecinin bütünlüğünü güvence altına almayı amaçlamaktadır.

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Kavramları Yazım Kılavuzu

Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından 2023 yılında yayımlanan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Kavramları Yazım Kılavuzu, alan eğitiminde dil ve terim birliğini tesis etme amacıyla hazırlanmıştır. Kılavuzun temel misyonu, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) alanına özgü kelimelerin, kavramların, tamlamaların, özel isimlerin ve kısaltmaların yazımında tam bir uyum ve standartlaşma sağlamaktır. Bu çerçevede, yazılışları benzer, anlamları farklı olan sözcükleri ayırt etmek için düzeltme işaretinin kullanımından, Farsça terkiplerin bitişik yazımına, esmayihüsna ve sure adlarının yazım prensiplerine değin kapsamlı ve güncel kurallar sunulmuştur. Ayrıca, şahıs adları, ünvanlar, eser isimleri, dinî gruplar, kurum adları ve tarihî dönemlere ait isimlendirmeler için de net ve güncel standartlar belirlenmiştir.

Kılavuz, yalnızca genel yazım kurallarıyla sınırlı kalmayıp, öğretim programlarında yer alan dua ve surelerin tecvit esaslarına uygun telaffuzlarını ve harf çevirisi (transliterasyon) ilkelerini de ayrıntılı

bir şekilde kapsamaktadır. Bu bölümde euzübesmele, kelimeitevhit ve Amentü Duası gibi temel ibadet metinlerinin ve çeşitli surelerin okunuşlarına yer verilmiştir. Eser, aynı zamanda alana özgü kısaltmaların yer aldığı bir tablo ile DKAB alanında kullanılan binlerce kavramın türlerine göre kategorize edildiği kapsamlı bir “DKAB Kavramları Listesi”ni içermektedir. Bu yapıyla Kılavuz, eğitim materyallerinde terimlerin doğru, tutarlı ve ortak bir dille kullanılmasını güvence altına almayı hedeflemektedir.

Bakanlığın Yaptığı Diğer Çalışmalar

MEBTERİM: MEB Bilim ve Mesleki-Teknik Terimleri Veri Tabanı

Talim ve Terbiye Kurulu tarafından yürütülen çalışmaların yanı sıra, Millî Eğitim Bakanlığının farklı birimleri de terminoloji çalışmalarına katkı sunmaktadır. Bunlardan biri, **MEBTERİM: MEB Bilim ve Mesleki-Teknik Terimleri Veri Tabanı** projesidir.

Bu proje, öğrencilerin bilimsel ve mesleki terimlere ilişkin söz varlığını tespit etmek, geliştirmek ve izlemek amacıyla hazırlanmıştır. 2026 yılında eğitim camiasının kullanımına sunulması planlanan veri tabanı sayesinde ders kitaplarındaki terim farklılıkları giderilecek, yazım birliği sağlanacak ve bu süreçte Türk Dil Kurumu ile iş birliği gerçekleştirilecektir. Ayrıca TÜBİTAK ve ÖSYM gibi kurumlarda kullanılan terimler karşılaştırmalı olarak incelenecektir.

Veri tabanı, temel eğitimden ortaöğretime kadar tüm sınıf seviyelerindeki terimleri kapsamakta; her terimin kullanım alanı, sınıf düzeyi ve ünite bilgisiyle ilişkilendirilmektedir. Çalışma kapsamında 7.200 ders kitabı, 10.000 ders videosu ve sınav materyalleri taranmakta; yaklaşık 300 alan öğretmeni tarafından terimler öğretim programlarıyla eşleştirilmektedir. Veri tabanında yer alacak 99 bilimsel ve mesleki-teknik alana ilişkin terim, alan uzmanlarınca incelenerek ve TDK tarafından onaylanarak standardize edilmektedir.

Eğitim Kavramları ve Göstergeleri: Tanımlar, Kapsam ve Sınıflandırmalar

Millî Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı tarafından hazırlanan bu

çalışma, eğitim alanında kullanılan kavramların tanımlarını, kapsamlarını ve sınıflandırmalarını netleştirmek amacıyla hazırlanmıştır. Çalışma; istatistiksel ve kavramsal tutarlılığı sağlamak, veri güvenilirliğini artırmak ve eğitim politikalarının sağlam bir kavramsal zemine oturmasına katkıda bulunmak amacı taşımaktadır.

Bu amaç doğrultusunda, sözlükte 18 temel başlık altında 260 kavram yer almaktadır. Kavramlar, hem mevzuatta kullanımları hem de eğitim istatistiklerindeki önemleri dikkate alınarak seçilmiştir. Kavramların belirlenmesinde UNESCO, OECD ve EUROSTAT gibi uluslararası kuruluşların sınıflandırmaları da dikkate alınmıştır.

Bu çalışma, eğitim alanında ortak dil oluşturulmasına ve tutarlı veri kullanımına katkı sunan temel bir referans kaynağıdır. Kavramlar; kapsamı, tanımları ve sınıflandırma şemalarıyla birlikte

sunulmakta olup hem akademik çalışmalar hem de politika geliştirme süreçleri açısından önemli bir rehber niteliği taşımaktadır.

Sonuç

Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (TTKB), Millî Eğitim Bakanlığının bilimsel danışma ve inceleme organı olarak Türkiye Yüzyılı vizyonu doğrultusunda eğitim sistemini geliştiren stratejik bir kuruluştur. Bu kapsamda terminolojiyle alakalı da birçok proje yürütmektedir. Bu stratejik yaklaşımın önemli bir parçası olarak, 2021 yılında kurulan Türkçe ve Dil Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Merkezi (TDE-ARGEM), Türkçenin doğru ve etkili öğretimi ile yabancı dil öğretiminde kalite standartlarını yükseltmeyi amaçlamaktadır. Ayrıca, hazırlanan taslak ders kitapları için yürürlüğe konulan "Ders Kitapları ve Eğitim Araçları İnceleme Kriter Seti", materyallerin bilimsel ve dilsel açıklığa

uygun olmasını, kavram yanlışlığı ve bilgi hatası barındırmamasını zorunlu kılmaktadır. Söz konusu bilimsel standartları desteklemek amacıyla 2023 yılında yayımlanan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Kavramları Yazım Kılavuzu ve 2026'da kullanıma sunulması planlanan MEB Bilim ve Mesleki-Teknik Terimleri Veri Tabanı (MEBTÉRİM), farklı alanlarda ortak bir terminoloji dilinin oluşturulmasına yönelik önemli adımlardır. MEB Strateji Geliştirme Başkanlığı tarafından hazırlanan "Eğitim Kavramları ve Göstergeleri" eğitim alanında kullanılan kavramların tanım ve sınıflandırmalarını netleştirerek istatistiksel ve kavramsal tutarlılığı artırmayı hedefleyen referans bir kaynaktır. Tüm bu çalışmalar, eğitim materyallerinde ve politikalarda tutarlılığı ve bilgi güvenilirliğini artırarak Türkiye eğitim sisteminin kalite, eşitlik ve etkililik esaslarına göre geliştirilmesini güvence altına almayı hedeflemektedir.

02

Türkiye Bilimler Akademisi

Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü Programı

Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA), Türkiye'nin bilimsel gelişimini desteklemek ve bilimsel birikimin geleceğe aktarılmasını sağlamak amacıyla 1993 yılında kurulmuş ulusal bir bilim akademisidir. 4 No.lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nde TÜBA'nın amaçları; "Türkiye'de tüm bilim alanlarındaki araştırmaları, bilim insanlığını ve araştırmacılığı özendirmek ve bu alanlarda emeği geçenleri onurlandırmak; gençleri bilim ve araştırma alanına yönleltmek; Türkiye'deki bilim insanları ve araştırmacıların toplumsal statülerinin yükseltilmesi ve korunmasına çalışmak; Türkiye'nin bilim diplomasisine katkı sunmak; bilim ve araştırma standartlarının yükseltilmesine yardım etmek" şeklinde ifade edilmiştir. Bilimsel özerklik ilkesiyle faaliyet gösteren TÜBA, bilimsel üretimin niteliğini artırmak için araştırmacıları desteklemekte, aynı zamanda bilimsel bilginin toplumda daha erişilebilir, anlaşılır ve yaygın hale gelmesi için kitaplar, bilim terimleri sözlükleri, tematik raporlar ve çeşitli yayınlar hazırlamaktadır. TÜBA'nın ulusal ve uluslararası düzeyde yürüttüğü işbirlikleri, Türkiye'nin bilimsel görünürlüğünü ve akademik etkileşimini güçlendiren önemli bir rol oynamaktadır.

Bu çalışmalar içinde özellikle son yıllarda stratejik önemi artan programlardan biri **Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü (TBT) Programı**'dır. Bilimsel alanlardaki hızlı gelişmeler ve artan disiplin sayısı, Türkçede terim karşılıklarında ciddi

bir tutarsızlığa yol açmaktadır. Aynı kavramın farklı akademik çevrelerde farklı Türkçe karşılıklarla kullanılması hem bilimsel iletişimi güçleştirmekte hem de öğrenciler, öğretmenler, araştırmacılar ve hatta kamu kurumları için kafa karışıklığı yaratmaktadır. TÜBA'nın TBT Programı tam da bu nedenle oluşturulmuş; Türkçede bilimsel terminolojiyi standartlaştırmak, terim karmaşasını gidermek ve Türkçeyi işlevsel bir bilim dili olarak güçlendirmek amacıyla kapsamlı bir çalışma alanı tanımlamıştır.

TBT Programı, farklı bilim alanlarına yönelik çok katmanlı ve uzmanlık temelli bir çalışma yöntemi yürütmektedir. Program kapsamındaki sözlük çalışmaları **Sosyal Bilimler Terimleri Sözlüğü, Doğa Bilimleri Terimleri Sözlüğü, Mühendislik Bilimleri Terimleri Sözlüğü ve Sağlık Bilimleri Terimleri Sözlüğü** olmak üzere 4 ana alan altında yürütülmektedir. Her bir ana alan için ayrı yayın kurulları ve çalışma grupları oluşturulmakta; bu kurullarda ilgili alanın akademisyenleri yer almaktadır.

Doğa Bilimleri Terimleri Sözlüğü kapsamındaki çalışmalar 2002 yılında başlamıştır. 2015 yılının ikinci yarısında Hacettepe Üniversitesi öğretim üyesi Prof. Dr. Adil DENİZLİ sözlüğün yürütücülüğünü üstlenmiş ve sözlüğün yayına hazırlanması için yeni bir çalışma grubu oluşturmaya başlamıştır. 2019 yılında sözlüğün Astronomi, Fizik ve Matematik olmak üzere 3 alanı internet üzerinden kullanıma

sunulmuştur. 2020 yılının ikinci yarısında yeni bir Yayın Kurulu oluşturulmuş ve Prof. Dr. Bekir SALİH yürütücülüğünde yayına hazırlık çalışmaları tamamlanarak sözlük basılmıştır. Doğa Bilimleri Terimleri Sözlüğü, 5863 tanımlı terim ile 2019 yılında projenin internet sayfasından kullanıcıların hizmetine sunulmuştur. 2021 yılında başlayan yenileme ve genişletme çalışması ile 2023 yılında tanımlanmış olan toplam 10.000 terimden oluşan eser Kimya, Fizik, Matematik, Biyoloji ile birlikte Moleküler Biyoloji ve Genetik alt bilim dallarından oluşan, alanlarında uzman yaklaşık 30 kişilik bir kurulun iki yılı aşkın yoğun çalışmaları sonucu hazırlanmıştır.

Doğa Bilimleri Terimleri Sözlüğü hazırlanırken özellikle bilimsel yayınlarda, günlük dilde, eğitimde ve sanayi uygulamalarında karşılaşılan, tüm paydaşların rahatlıkla takip edebileceği ölçüde sade ve anlaşılır bir terminoloji oluşturulmasına özen gösterilmiştir. Bu

sözlük, benzerlerinden farklı olarak tüm kimyasal maddeleri kapsamakta değil; sanayide, akademide ve ilgili sektörlerde daha yaygın kullanılan, güncel kaynaklarda erişimi güç olan ya da yeni ortaya çıkan terimlere öncelik vermeyi hedeflemektedir.

TBT Programı'nın kapsamı yalnızca doğa bilimleriyle sınırlı değildir. Sosyal ve beşerî bilimler, sağlık bilimleri, mühendislik alanları gibi geniş bir disiplin yelpazesinde çalışmalar sürdürülmektedir. Her alan için oluşturulan sözlükler zaman içinde güncellenmekte; bilimsel gelişmelere bağlı olarak terminolojik değişiklikler gerektiğinde yeni sürümler yayımlanmaktadır. Bu yönüyle TBT Programı statik değil, dinamik bir yapıya sahiptir. Programın ilerleyen aşamalarında, sözlüğün akıllı telefon uygulamasının geliştirilmesi konusunda çalışmalar da sürmektedir.

Mühendislik Bilimleri Terimleri Sözlüğü

çalışmalarına 2006'da başlanmış; farklı mühendislik disiplinlerinde hazırlanan alt sözlükler birleştirilerek kapsamlı bir ana sözlük oluşturulmuştur. 2011 başında çevrim içi sözlük veri tabanı geliştirme süreci 100'ün üzerinde uzmanın katkısıyla başlatılmış; sözlük 2015 yılı Haziran ayında "terim.tuba.gov.tr" adresinden erişime açılmıştır. 2015–2016 yıllarında terim ekleme çalışmaları sürdürülmüş; 2017'de dil uzmanlarınca kapsamlı redaksiyon yapılmış, Prof. Dr. Bülent SANKUR yürütücülüğünde hazırlanan sözlüğün 2018'de basıma hazırlık süreci tamamlanmış ve eser 2019 yılı Aralık ayında yayımlanmıştır. 2020'nin ikinci yarısında ikinci baskı için yeni Yayın Kurulu kurulmuş, Prof. Dr. İzzet ÖZTÜRK yürütücülüğünde güncelleme ve mizanpaj çalışmaları tamamlanma aşamasına gelmiştir.

22 alt alan, yaklaşık 44.000 terim

Sosyal ve Beşerî Bilimler Terimleri Sözlüğü çalışmaları 2004'te başlamış; oluşturulan 26 alt alan sözlüğü birleştirilerek ana sözlük hazırlanmıştır. Yayına hazırlık süreci 2011'e kadar sürmüş ve sözlük, 2011 yılı başında çevrim içi erişime açılmıştır. Gelen geri bildirimlerin ardından güncellenen sözlük, aynı yıl Kasım ayında basılmıştır. 2020 yılının ikinci yarısında ikinci baskı için yeni Yayın Kurulu oluşturulmuş; Prof. Dr. Ahmet Nuri YURDUSEV yürütücülüğünde yapılan çalışmalar sonucunda sözlük basıma hazır hâle getirilmiştir.

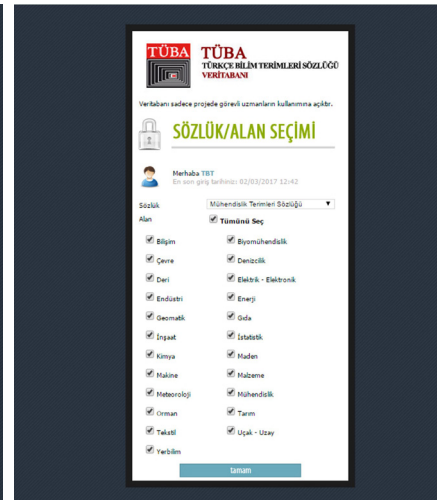
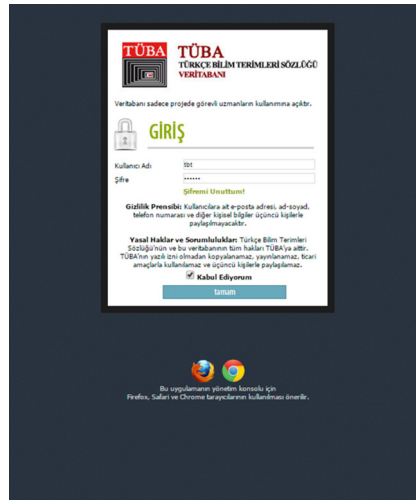

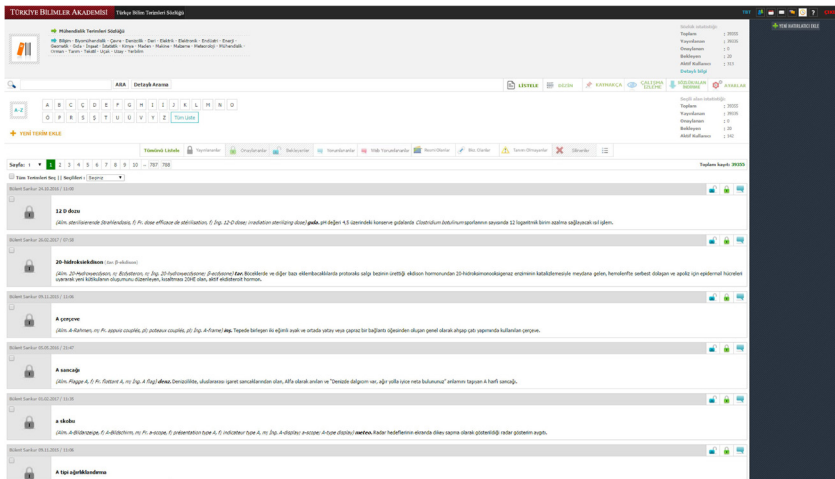
26 alt alan, 21.281 terim

Sağlık Bilimleri Terimleri Sözlüğü çalışmaları kapsamında 2020 yılının ikinci yarısında yeni Yayın Kurulu oluşturulmuş sözlük için terim ve tanım çalışmaları belli bir noktaya gelmiştir. 2024'ten itibaren Prof. Dr. Muzafer ŞEKER yürütücülüğünde yayıma hazırlık süreci hızlandırılmıştır. Yayın Kurulu, 23 Mart 2024'te yaptığı toplantıda terim eksikliklerinin giderilmesi ve çalışma takviminin hızlandırılması kararlarını almış olup sözlük yeniden yayına hazırlanmaktadır.

Sosyal ve Beşerî Bilimler ile Mühendislik Bilimleri Terimleri Sözlüklerinin güncellenmiş ikinci baskıları 2026 yılında kamuoyuna sunulacaktır.

TBT Programı'nın katkısı yalnızca akademik dünyaya yönelik değildir. Türkçe terimlerin standartlaşması, eğitimden hukuk metinlerine, kamu kurumlarının raporlarından medya diline kadar geniş bir alanda anlaşılabilirliği artırmaktadır. Öğrenciler için kavram öğrenme süreci kolaylaşmakta; araştırmacılar için metin yazımı daha tutarlı hale gelmekte; öğretim elemanları için ders materyalleri daha bütüncül bir dile kavuşmaktadır. TÜBA'nın bu kapsamlı sözlük çalışmaları, Türkçenin bilimsel terminoloji üretme kapasitesini genişletmekte ve ulusal dilinin sürdürülebilirliğine önemli katkı sunmaktadır.

TÜBA TBT Sözlükleri Veri tabanı

Bununla birlikte; TÜBA ile Millî Savunma Üniversitesi iş birliğinde yürütülmesi planlanan “Askerî Terminoloji Sözlüğü” projesi, askerî kavramların bilimsel yöntemlerle tanımlanması, standartlaştırılması ve Türkçede ortak terminoloji birliğinin sağlanmasını amaçlamaktadır.

Hâlihazırda ön çalıştay ve hazırlık aşamasında olan proje kapsamında terimlerin toplanması, sınıflandırılması ve tanımlanmasına yönelik ilk fazın yakın dönemde başlatılması hedeflenmektedir.

Sözlük çalışması; kara, deniz, hava harekâtı, lojistik, istihbarat, siber güvenlik ve savunma teknolojileri gibi askerî alanları kapsayacak geniş bir yapı olarak tasarlanmaktadır. Türkçe tanımların yanı sıra ihtiyaç duyulan durumlarda İngilizce ve tarihî köken bilgileri de belirtilecektir.

Verilerin dijital bir altyapıya aktarılması ve sonuç ürünün hem basılı hem de çevrim içi formatlarda yayımlanması planlanmaktadır. Proje, Türkiye’de askerî terminoloji alanında yapılması öngörülen en kapsamlı çalışmalardan biri olma niteliği taşımaktadır.

Bu çalışma, Türkiye’de askerî terminoloji alanında yapılması planlanan en kapsamlı girişimlerden biri olup, çalışmanın imza altına alınan işbirliği protokolü çerçevesinde yetki sorumlulukları tanımlanan ve karşılıklı mutabakata varılmış olan paydaşlar ile işbirliği içerisinde yürütülmesi hedeflenmektedir. Projenin çıktılarının hem basılı hem de dijital formatlarda yayımlanması ve zaman içinde canlı, güncellenebilir bir terminoloji platformuna dönüştürülmesi planlanmaktadır.

Sonuç olarak, TÜBA'nın bilimsel gelişmeyi destekleme misyonunun en önemli unsurlarından biri olan Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü Programı, Türkiye'nin bilimsel altyapısını güçlendirmeye yönelik bir girişimdir. Hem akademik dünyada hem de toplum genelinde bilimsel kavramların doğru, anlaşılır ve ortak bir dilde kullanılmasını sağlayarak, Türkçenin bilimsel ifade gücünü artırmakta; aynı zamanda genç kuşaklara daha güçlü ve tutarlı bir bilim dili mirası bırakmaktadır.

Terim Bilimi

03

Türk Dil Kurumu

Terim Bilimi Bilim ve Uygulama Kolu

Terimleri Standartlaştırma
Projeleri Yönetim Kılavuzu

Doç. Dr. Ender Ateşman

1. Giriş

Gerek yeni oluşturulan metinlerde gerekse çeviri metinlerde terminolojinin doğru ve tutarlı kullanılması en önemli kalite ölçütlerinden birisidir. Doğru ve tutarlı terminoloji kullanılabilmesi için terimlerin standartlaştırılması gerekir. Terimlerin standartlaştırılmasının amacı, bir kavramın tek bir belitleme gösterilmesi, bir belitimin de yalnızca tek bir kavramı temsil etmesidir. Bunu sağlamak için kavramlar uyumlaştırılır, kavram sistemleri oluşturulur ve tanımlar tekleştirilir. Böylece, çok anlamlılığın, eş veya yakın anlamlılığın ve eş adlılığın önüne geçilerek belirsizliği ve bulanıklığı azaltmak mümkün olabilir.

Standartlaştırılmış terimler iletişimi geliştirir ve bilginin daha iyi yönetilmesini ve bilgiye erişimi kolaylaştırır. Bu da öncelikle ekonomide ulusal verimliliği artırır ve uluslararası pazarlara erişimi ve ticareti kolaylaştırır. Terimlerin hatalı kullanımı yanlış anlaşılmalara neden olacağı için ekonomik kayıplara da yol açabilir.

Terimlerde standartlaşmayı sağlamak amacıyla uygulanacak projelerin amacı, standartlaştırmayı kolaylaştırmak ve hatalı kullanımların önüne geçilecek şekilde terim veri bankaları oluşturarak ekonomik kayıpları önlemektir.

Bu yazıda, terimlerin standartlaştırılması için yapılacak projelerin yönetim süreçleriyle ilgili bir kılavuz olarak yayımlanan TS ISO 15188:2021, *Terminolojinin standartlaştırılması için proje yönetim kılavuzu* (Project

management guidelines for terminology standardization) standardı temel alınarak bu tür projelerin yönetimi için kılavuz bilgiler aktarılacaktır.

2. Terimlerin Standartlaştırılması İçin Proje Yönetimi (TSPY)

Belirli bir uzmanlık alanında terminolojide standartlaşmayı sağlamak amacıyla yapılacak bir proje çalışması, hazırlık, tasarım, uygulama ve gözden geçirme gibi birkaç evreden oluşmaktadır.

2.1 Hazırlık Evresi

Hazırlık evresinde projenin yasal tanımlaması yapılıp ve maliyet ve organizasyon çerçevesi tasarlanarak projenin uygulanabilirliği ve bunu sağlayacak koşullar değerlendirilir.

Evre	Gereklilikler
Hazırlık	Uygunabilirlik Projenin amacının ve hedeflerinin belirlenmesi, Potansiyel kullanıcıların belirlenmesi, Kullanıcıların ihtiyaçlarının belirlenmesi, Yanlış anlamalarda ve kullanıcı grupları uyumlulaştırma talep ettiğinde önemli boyutlarda riske maruz kalınacak durumların belirlenmesi,
	Çerçeve Yasal yönlerin belirlenmesi, Maliyet unsurlarının belirlenmesi, Projeye katılımda bulunacak kuruluşların belirlenmesi, Dil planlama politikasının belirlenmesi, Uluslara göre değişkenliklerin tanımlanması,
	Özellikler Özellikler belgesinin hazırlanması, Kabul ölçütlerinin geliştirilmesi.

Projenin uygulanabilirliği değerlendirilirken önce projenin amacı belirlenir. Projenin kullanıcıları kimler olacaktır ve terminolojiye neden ihtiyaçları vardır? Yanlış anlaşılmalardan yol açacağı ve uyumlulaştırma taleplerinin oluşturacağı olası riskler çözümlenir.

Projenin yasal, finansal ve organizasyon çerçevesi tanımlanır. Araştırılacak ve standardize edilecek terimler yasal telif hakkı doğuracak mı? Terimler telif hakkı ile korunmalı mıdır? Bu gibi sorular hazırlık aşamasında göz önüne alınmalıdır.

Proje kim tarafından ve nasıl finanse edilecek ve finansman şekli nasıl olacaktır? Örneğin, projeye finansal katkı neye göre belirlenecektir ve ödemeler hangi aşamada yapılacaktır? Bu aşamada projeye katılacak kurum ve kuruluşların ve bunların katılım koşullarının

belirlenmesi gerçekleşir. Yine bu aşamada ilgili dil politikaları belirlenir, örneğin bir dile ait ulusal değişimler (Amerikan veya Büyük Britanya İngilizcesi vb.) dikkate alınacak mıdır?

Daha sonra, projenin uygulanabilirliği ve çerçevesi göz önüne alınarak projenin tamamlanması için gereken özelliklerin belirlenmesi yapılır. Bu tespitler yazılı olarak yapılmalı ve bir belge şeklinde hazırlanmalıdır. Bu belgede projenin bağlamı ve gerekçeleri, arka plan bilgileri ve tamamlanması için gereken koşullar ayrıntılı olarak tanımlanmalıdır.

Hazırlık evresinde son olarak projenin tamamlanması, yani kabulü için ölçütler belirlenmelidir. Bu aşamada terminoloji çalışmasının kalite ölçütleri de göz önüne alınmalıdır.

2. 2. Tasarım Evresi

Tasarım evresi, projenin liderliğinin belirlenmesi ve planlanmasını içermektedir.

Evre	Gereklilikler
Tasarım	Proje liderliği Liderin (proje yöneticisinin) seçimi
	Proje planlaması Çalışma grubunun oluşturulması, İş planının oluşturulması, Sorumlulukların ve zaman çerçevelerinin tayini, Proje kapsamının sınırlandırılması, Olasılık planlarının geliştirilmesi, İş yöntemlerinin belirlenmesi, İş araçlarının tanımlanması, Kaydedilecek veri tiplerinin belirlenmesi, Kararların kaydedilmesi, Gerektiğinde süreli toplantıların düzenlenmesi.

Projenin tasarım aşamasında ilk önce proje lideri (proje yöneticisi) seçilir. Proje yöneticisi, çalışılacak uzmanlık alanında terminoloji çalışmasının ilkeleri ve yöntemleri konusunda bilgi sahibi olmalıdır.

Daha sonra çalışma grubu oluşturulur; zaman planı yapılır, iş yöntemleri ve iş araçları belirlenir. Proje yöneticisi, üzerinde çalışılacak uzmanlık alanını, kullanıcı gereksinimlerini ve kullanıcı gruplarının dengeli temsilini de göz önüne alarak projede görev alacak kişileri belirler. Bu kişiler, dil bilgileri, motivasyonları, terimlerin uygulanması konusunda kullanıcıları etkileme yetenekleri ve görüş farklılıkları ve çatışmaları çözümü konusunda becerileri göz önüne alınarak seçilmelidir.

Çalışma grubundaki üye sayısı, iletişim ve işbirliği kalitesi göz önüne alınarak mümkün olduğunca sınırlandırılmalı ve verimlilik üst düzeye çıkarılmalıdır. Bir çalışma grubu genellikle 5 ila 8 alan uzmanından oluşur. Bunlara bir terminoloji uzmanı danışmanlık yapar. Standartlaştırma projelerinde farklı organizasyon modelleri kullanılabilir; terminoloji uzmanları çalışma grubuna katılabilir veya dışarıdan danışman olarak hizmet verebilir. Aynı şekilde alan uzmanları da çalışma grubuna katılabilir veya dışarıdan danışman olarak katkıda bulunabilir.

Proje yöneticisi, proje grubunda yer alan üyelerin terminoloji çalışmasının ilkeleri ve yöntemleri konusunda bilgi sahibi olmalarını sağlamakla yükümlüdür. Bu aşamada, projeye katılanlar arasındaki iletişimin nasıl sağlanacağı konusunda da karar verilmelidir.

Tasarım aşamasında proje için ayrıntılı bir zaman programı hazırlanmalı ve bir iş planı oluşturulmalıdır. Bu program, projenin aşamalarını, katılanların sorumluluklarını, zaman planını ve her süreç için hedef tarihlerinin belirlenmesini içerir. İş planında, uzmanlık alanı, kapsanacak alt alanlar, çalışma dilleri, hedeflenen kavram sayısı gerekçeleriyle birlikte ayrıntılı olarak tanımlanmalıdır. Bu aşamada ayrıca bütçe tahmini yapılır ve maliyetin için kontrol mekanizmaları geliştirilir. Ayrıca gecikmelerin ve beklenmedik koşulların ortaya çıkması durumunda uygulanacak planlar da bu aşamada belirlenir.

Bir proje grubu en çok 200 kavramı inceleyebilir. Çalışılacak kavramların sayısı daha fazlaysa bunlar paralel veya seri olarak ele alınacak alt alanlara bölünmelidir.

İş planında terminoloji verilerinin kaydedilmesinde hangi araçların kullanılacağı da incelenmelidir. Bu aşamada hangi terminoloji yönetim yazılımının kullanılacağı belirlenmelidir.

Yazışmalar yoluyla çözümlenemeyen sorunlar için gerekli olması durumunda toplantılar düzenlenmelidir. Katılımcılar arasındaki bilgi akışının sağlıklı olarak işlenmesini sağlamak amacıyla e-posta, WhatsApp grupları oluşturulabilir ve çevrimiçi oturumlar yapılabilir.

2. 3. Uygulama Evresi

Uygulama evresi, terimler ile ilgili verilerin derlenmesi, düzenlenmesi ve kaydedilmesinden oluşmaktadır. Konuyla ilgili bilgilerin bulunabileceği belgelerin belirlenmesi, bu kaynakların güvenilirlik açısından değerlendirilmesi, terim listesinin oluşturulması, kavram alanları ve kavram sistemlerinin geliştirilmesi, tanım biçimlerinin ve çok dilli projelerde terimlerin diğer dillerdeki eş değerliklerinin belirlenmesi gerekir

Evre	Gereklilikler
Uygulama	Terminoloji standartlaştırması ISO/TC 37'ye uygun olmalıdır, İş sürekli kontrol edilmelidir, Karşılaşılan güçlükler dokümanite edilmelidir, Kararlar kayıtlara geçirilmelidir.

Terminoloji çalışmasında ISO 704 ve ISO 860 ile ISO 10241-1 ve ISO 10241-2 standartlarından yararlanılır. Proje yöneticisi, insan kaynakları, zaman, maliyet, verimlilik ve kalite etmenlerini göz önüne alarak, yapılan çalışmaların proje yönetim süreçlerine, ISO/TC 37 standartlarına ve iş planına uygun olarak yürütülmesini sağlar.

2. 4. Gözden Geçirme, Değerlendirme ve Doğrulama Evresi

Bu evrede terminoloji çıktıları, terminoloji uzmanları, özel alan uzmanları ile son kullanıcılar tarafından gözden geçirilir, değerlendirilir ve doğrulanır.

Evre		Gereklilikler
Gözden geçirme, değerlendirme ve doğrulama	Ürün değerlendirme ve doğrulama	ISO/TC 37 standartlarında ana esasları belirtilen önlemlere uyulmalı, Terminoloji ile ilgili verilerin doğruluğu ve açıklığı doğrulanmalı, Verilerin teknik doğruluğu denetlenmeli,
	Projenin değerlendirilmesi	ISO 10006'ya uygun olmalı.

Terminoloji çalışmasının çıktılarında kalite güvencesi, ISO standartları uygunluk ile sağlanabilir. Gözden geçirme aşaması, terim uzmanları ile özel alan uzmanları tarafından gerçekleştirilir. Elde edilen üründe terimlerin yazım kurallarına uygunluğu ve çapraz göndermelerin doğruluğu gibi teknik doğrulamalar da yapılmalıdır.

Terminoloji ürünlerinin kullanıcı gereksinimlerini karşılayıp karşılamadığı, kullanım kolaylığı ve güvenilirlik gibi hususların kullanıcılar tarafından doğrulanması beklenir.

ISO 10006 standardı, tüm projenin, kullanıcı tepkisi dâhil, yapılan çalışmalar, çalışma takvimine uygunluk, bütçeleme ve maliyet açısından değerlendirilebilmesi için bir kalite yönetim kılavuzu sunmaktadır.

2. 4. Son Evre

Bu evre son proje raporunun hazırlanması ve malî gözden geçirme çalışmalarını kapsar.

Evre		Gereklilikler
Son evre	Son rapor	Projenin bütün evrelerinin ve son raporla birlikte verilen tüm belgeler analiz edilmeli,
	Malî gözden geçirme	Maliyet tahminleri, gerçek harcamalarla karşılaştırılmalı.

Proje yöneticisi tarafından hazırlanan son rapor projenin tüm evrelerini belgelerdir. Bu rapor projenin hedefleri göz önüne alınarak projenin tamamlanmasında yararlanılan kaynakları çözümler. Böylece, projenin daha sonra nasıl revize edilebileceği, benzer projelerde nasıl ilerlenmesi gerektiği konularında önemli bilgiler sunulur.

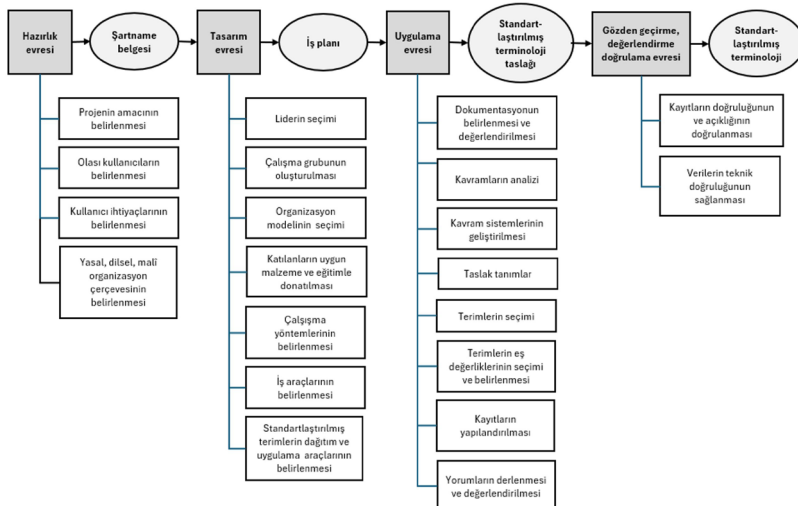
Maliyet tahminleri ile gerçekleşen harcamalar karşılaştırılır. Sapmalar varsa bunların nedenleri incelenerek sonraki çalışmalarda yararlanılmak üzere belgelenir.

3. Sonuç

Kurumların ve kuruluşların kullandıkları terminolojide standartlaştırmayı sağlamak amacıyla yürüttüğü proje çalışmalarının başarısında en önemli etmen kuşkusuz yöneticilerin projeye verdiği destektir. Bu amaçla ilk iş olarak yöneticilerin tam desteği sağlanmalıdır.

Yukarıda TS ISO 15188:2021 standardında yer alan bilgiler özetlenmiştir. Bu standartta ayrıca proje aşamaları, organizasyon modelleri, proje yönetimi, değerlendirme ve kabul ölçütleri ayrıntılı olarak gösterilmektedir.

Aşağıdaki şemada proje yönetiminde evreler gösterilmektedir. Ayrıntılı bilgiler için Kaynaklar bölümünde yer alan standartlara başvurulabilir.

Kaynaklar

TS ISO 704:2022,
Terminoloji çalışması -
İlkeler ve yöntemler

TS ISO 860:2007,
Terminoloji çalışması -
Kavramların ve terimlerin
harmonizasyonu

TS ISO 10241-
1:2012, Standartlarda
terminolojik girişleri -
Bölüm 1: Genel şartlar ve
sunum örnekleri

TS ISO 10241-
2:2012, Standartlarda
terminolojik girişleri
- Bölüm 2: Standart
terminolojik girişleri
benimsenmesi

TS ISO 15188:2021,
Terminolojinin
standartlaştırılması için
proje yönetim kılavuzu

TS ISO 10006:2017,
Kalite yönetimi -
Projelerde kalite yönetimi
için kılavuzlar

KaTEK

Haberleri

04

Türk Dil Kurumu

Terim Bilimi Bilim ve Uygulama Kolu

Duyuru

25 Kasım 2025 günü yapılan TDK Bilim Kurulu teklifi ve 4 Aralık 2025 tarihli 906/9 sayılı Yönetim Kurulu kararı ile "Terim Bilimi Bilim ve Uygulama Kolu"nun aşağıdaki kişilerden oluşmasına karar verilmiştir:

- Doç. Dr. Ender ATEŞMAN Başkan
Hacettepe Üniversitesi
- Prof. Dr. Bülent ÖZKAN Üye Mersin Üniversitesi
- Prof. Dr. Fatma BÖLÜKBAŞ KAYA Üye
İstanbul Üniversitesi
- Prof. Dr. Güner KONEDRALI Üye
Atatürk Öğretmen Akademisi
- Prof. Dr. İdris Nebi UYSAL Üye
Karamanoğlu Mehmet Bey
- Prof. Dr. Mehmet Akif KILIÇ Üye
Lokman Hekim İstanbul Hastanesi
- Prof. Dr. Paşa YAVUZARSLAN Üye
Ankara Üniversitesi
- Doç. Dr. Hale IŞIK GÜLER Üye Orta
Doğu Teknik Üniversitesi
- Doç. Dr. Soner AKŞEHİRLİ Üye Ege
Üniversitesi
- Dr. Öğr. Üyesi Bilge GÖKTER
GENÇER Üye Başkent Üniversitesi

Türk Dil Kurumu

Üniversiteler Mah. Toplum Cad. No.: 5 06800 Çankaya/ANKARA
Telefon: +90 (312) 457 52 00 - Belgegeçer: +90 (312) 468 07 83

Genel ağ
tdk.gov.tr